

באיסור קציצת האילן בשביעית

במשנה שביעית (פ"ד מ"י) נחלקו ב"ש וב"ה בזמן של איסור-קציצת האילן בשביעית. והובאה משנה זו בגמרא בברכות (ל"ו:) ובפסחים (נ"ב:). וז"ל המשנה: מאימתי אין קוצצים את האילנות בשביעית בש"א כל האילנות משיוציאו. ובה"א החרוכים משישרשו וכ"ו ושאר האילנות משיוציאו.

בהגדרת "משיוציאו" מפרש רש"י בברכות ובפסחים שני פירושים סותרים זא"ז. בברכות פירש "משיוציאו את הפרי". ואילו בפסחים פירש "משיוציאו תחלת העלים בימי ניסן". וכבר העיר על סתירה זו בדברי רש"י הגרע"א בהגהותיו, וכבר הקדימו הר"ש בפיה"מ.

גם בדברי הרמב"ם יש בענין זה סתירה. שבפיה"מ כתב: "משיתחילו בו העלים הירוקים". ואילו בהלכותיו (שמו"י פ"ה הי"ח) כתב: "ושאר כל האילנות משיוציאו בוסר".

ביישוב סתירה זו בדברי הרמב"ם כתב הרדב"ז בפירושו שם וז"ל: וי"ל דבשאר אילנות נמי פליגי בית הלל, דאל"ה למה אמרו ושאר כל האילנות משיוציאו. א"ו פליגי ויוציאו דסיפא לא הוי כיוציאו דרישא דב"ש, אלא כי הנך החרוביט משיששלשו שהענפים נמשכים וגדלים והגפנים משיגרעו משיעשו גרעינים והזיתים משינצו שיראו בהם הנצנים ושאר האילנות משיוציאו פרי והוא הבוסר. וליכא לפרושי דמשיוציאו דב"ש היינו בוסר, דא"כ הא ב"ה לחומרא. עכ"ל.

לכאורה אמנם פ"י זה של הרדב"ז הוא תמוה, שאותה מלה "משיוציאו" הנזכרת במשנה גם בדברי ב"ש גם בדברי ב"ה מתפרשת בשני אופנים. אלא שנראה פ"י הרדב"ז מוכרח לא רק מצד הסתירה שבין שני המקומות ברמב"ם, אלא משום שאין בכלל אפשרות לקבל פירוש אחד של המלה "משיוציאו" שבדברי ב"ה וב"ש.

הפירוש "משיוציאו" לגבי העלים נראה מופרך מסוגית הגמרא בברכות ובפסחים הנ"ל שאמרו שם: מאן שמעת ל"י דאמר בוסר אין סמדר לא רבנן, וקתני שאר אילנות משיוציאו. הרי ברור שמה שאמרו ב"ה "משיוציאו" חוזר על הפרי ולא על העלים.

מאידך, אם נאמר שגם בב"ש זה מתפרש כן נמצא שב"ש מצריכים בכל האילנות שיוציאו פרי בוסר. שהוא לכאורה זמן יותר מאוחר מאשר קבעו ב"ה בחרובים משישרשו ויניצו בזיתים שאז אין עוד עליו שם פרי. ונמצא ב"ה לחומרא. ויוצא מזה שפירוש הרדב"ז הוא מוכרח מצד עצמו, ושיעור "משיוציאו" בדברי ב"ש הוא מוקדם, משא"כ בדברי ב"ה הוא מאוחר, שהוא חוזר על הפירות וכנ"ל.

והרמב"ם בפיה"מ הולך לפרש דברי ב"ש, ובהלכות, הדברים בהתאם להלכה,

לפי ב"ה.

ומעתה נראה שגם הסתירה בדברי רש"י תובן על פי הנ"ל. ובשתי הסוגיות כתב רש"י את שני הפירושים גם יחד. בדברי ב"ש פירש משו"ציאו עליו, ובדברי ב"ה פירש משו"ציאו את הפרי. אלא שהמעתיקים טעו בדבריו, ומתוך שחשבו שהמלה "משו"ציאר" שבדברי ב"ה וב"ש מתפרשת באותו אופן, חשבו שהדברים סותרים זא"ז ע"כ מחקו אחד מהפירושים. והמעתיק בברכות השמיט הפי' של עליון והשאיר הפירוש של פרי. ובא מעתיק שני אחריו והעביר דברי רש"י השייכים לסוף המשנה בדברי ב"ה, והעמידם לראש המשנה בדברי ב"ש. ומתוך כך נוצר הסבך בדברי רש"י, שגדולים וטובים לא מצאו דרך ליישב הדברים.